

DRŽITELKA OCENENIA
THE WOMEN'S PRIZE FOR FICTION 2020



H A M N E T

Maggie O'Farrellová

TATRAN



H A M N E T



H A M N E T

Maggie O'Farrellová

TATRAN

Z anglického originálu Maggie O'Farrell: Hamnet,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve Tinder Press,
an imprint of Headline Publishing Group, Londýn 2020,
preložil Otakar Kořínek.

Vyšlo vo Vydavateľstve TATRAN, Bratislava 2021 ako 5289. publikácia.

Vydanie I.

Prebal a väzbu podľa pôvodného návrhu spracoval AldoDesign, Bratislava.

Zodpovedná redaktorka Ina Martinová

Jazykové redaktorky Ivana Fábryová, Katarína Vilhanová

Technická redaktorka Eva Zdražilová

Sadzba RS servis, Bratislava

Vytlačil FINIDR, s.r.o., Český Těšín.

Preklad knihy podporil formou štipendia z verejných zdrojov

Fond na podporu umenia.

www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

u. fond
na podporu
umenia

Publikáciu z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

All rights reserved.

Copyright © 2020 Maggie O'Farrell

Translation © Otakar Kořínek 2021

Hamlet (úryvok z prekladu) © Jozef Kot 1975

Slovak edition © Vydavateľstvo TATRAN 2021

ISBN 978-80-222-1184-0

Willovi

Historická poznámka

V osemdesiatych rokoch 16. storočia mali manželia, ktorí bývali na Henley Street v Stratforde, tri deti – Susannu a potom Hamneta a Judith, dvojičky.

Chlapec Hamnet zomrel roku 1596 vo veku jedenásť rokov.

Jeho otec približne o štyri roky napísal hru pod názvom *Hamlet*.

Umrel, Bože, už ho nieto,
už je s milým amen,
nad hlavou mu tráva rastie,
nohy tlačí kameň.

Hamlet, 4. dejstvo, piaty obraz

Hamnet a Hamlet sú v skutočnosti rovnaké mená, v stratfordských matrikách z konca 16. a začiatku 17. storočia celkom zameniteľné.

Steven Greenblatt: „Smrť Hamneta a vznik *Hamleta*“, *New York Review of Books* (21. októbra 2004)

I

Po schodisku schádza chlapec.

Chodba je úzka a skrúca sa. Chlapec berie každý schod pomaly, šúcha sa popri stene, topánka pri každom kroku buchne.

Kúsok nad úpäťm schodov znehybnie, obzrie sa na cestu, ktorú prešiel. Potom odrazu rázne preskočí posledné tri schody, ako má vo zvyku. Keď dopadne, zatacká sa a spadne na kolená na dlaždicovú podlahu.

Je dusný, bezveterný deň koncom leta a izbu na prízemí presekávajú dlhé pásy svetla. Zvonka naňho zlostne blčí slnko, sklá na mriežkovaných oblokoch vsadených do omietky sú žlté.

Vstane a pošúcha si nohy. Pozrie jedným smerom, hore schodmi. Potom druhým smerom, váha, ktorým sa dať.

Izba je prázdna, na mriežke zádumčivo blikoce oheň, oranžové uhlíky pod mäkkým, kúdoliacim sa dymom. V udretých kolenách mu búši v rytme tepu srdca. Stojí s jednou rukou na zástrčke dverí na schody, odratú koženú špičku topánky má podvihnutú, prichystanú na pohyb, na útek. Vlasy, svetlo sfarbené, takmer zlaté, mu v chumáčoch trčia z čela dohora.

Nikto tu nie je.

Vzdychne, vtiahne do seba teplý, prašný vzduch, pohne sa cez izbu a z dverí na ulicu. Lomoz tragačov, koní, pouliční predavači, ľudia, ktorí na seba pokrikujú, chlap, ktorý vyhadzuje vrece z horného obloka, nič z toho k nemu nedolieha. Ťahá sa popri priečelí domu do vchodu v susedstve.

Vôňa domova starých rodičov je stále rovnaká – zmes dymu z dreva, politúry, kože, vlny. Je podobná, a predsa neurčito iná ako v susediacom obydlí s dvoma izbami, ktoré starý otec vystaval v úzkej medzere pri väčšom dome, v obydlí, kde býva on s mamou a sestrami. Zavše si láme hlavu, prečo je to tak. Veď tie dve obydlia delí iba tenká trstená stena, ale vzduch má v každom iný ráz, inak zaváňa, je inej teploty.

Vo väčšom dome to hvízda prievanom a zvíreným vzduchom, ťukaním a búšením v dielni starého otca, klopaním a volaním zákazníkov pri okne, hlukom a trmou-vmou na zadnom dvore, príchodmi a odchodmi strýkov.

Dnes však nie. Chlapec stojí vo vchode, načúva, či tu niekto nie je. Z tohto miesta vidí, že dielňa vpravo je opustená, stoličky pri pracovných stoloch prázdne, náradie nečinné na policiach, na tálke pohodené rukavice ako odtlačky rúk, nech si ich každý pozrie. Okno, cez ktoré sa predáva, je zavreté a zahasprované. Ani v jedálni vľavo nikto nie je. Na dlhom stole naukladané obrúsky, nezapálená sviečka, kopa peria. Nič viac.

Zavolá, je v tom pozdrav aj otázka. Raz, dva razy. Nachýli hlavu, načúva, či sa niekto neozve.

Nič. Len vrzgot trámov, ktoré sa v slnku trocha rozťahujú, šum vzduchu vanúceho pod dverami a medzi izbami, šuchot plátenných drapérií, pukot ohňa, neurčité zvuky prázdneho, odpočívajúceho domu.

Zovrie prsty na železnej kľučke. Horúčava dňa, hoci je už neskoro, mu vyháňa z pokožky na čele pot, leje sa mu po chrbte. Bolesť v kolienách sa vyostří, bodá, potom zasa zoslabne.

Chlapec otvorí ústa. Volá mená, jedno po druhom, mená všetkých, ktorí tu bývajú, tu v tomto dome. Starú mamu. Slúžku. Strýkov. Tetu. Učňa. Starého otca. Volá ich všetkých, jedného po druhom. Na okamih mu zide na um zavolať otcovo meno, zakričať naňho, lenže otec je na míle a hodiny ďaleko, v Londýne, kde on nikdy nebol.

Ale kde sú ostatní, to by rád vedel – mama, staršia sestra, stará mama, strýkovia? Kde je slúžka? Kde starý otec, ktorý za dňa ledva vytiahne z domu päty a zvyčajne je v dielni, preháňa učňa alebo v účtovnej knihe ráta príjem? Kde sú všetci? Ako môžu byť obidva domy prázdne?

Pohne sa po chodbe. Pri dverách do dielne zastane. Mihne do nej pohľadom, aby sa uistil, že tam nikto nie je, a vojde dnu.

Do rukavičkárskej dielne starého otca má prístup zakázaný. Ani poštávať vo dverách nesmie. Čo tam leňošíš, zahučí starý otec. Človek už nemôže poctivo pracovať, aby naňho ľudia nevyvalovali oči? Nemáš nič lepšie na robote, ako prestupovať z nohy na nohu?

Hamnet má bystrú myseľ – na hodinách v škole všetkému poľahky rozumie. Chápe zmysel a logiku toho, čo sa hovorí, a nasпамáť sa učí rýchlo. Slovesá, gramatiku, časy, rétoriku, čísla a výpočty sype z hlavy tak ľahko, až to občas vzbudzuje závisť ostatných chlapcov. No tá my-

sel je aj roztržitá. Voz prechádzajúci po ulici počas hodiny gréčtiny mu odvráti pozornosť od písacej tabuľky a on dumá, kam asi ide a čo asi vezie a ako ho raz strýko zviezol so sestrami na sennom voze, to bola ešte len krása, vôňa a pichanie čerstvo pohrabaného sena, kolesá klopkajúce do rytmu kopýt unavenej mulice. Za posledné týždne dostal v škole dva razy bitku, pretože nedával pozor (stará mama mu pohrozila, že keď sa to stane ešte raz, ešte jediný raz, dá o tom vedieť otcovi). Učiteľovi to nejde do hlavy. Hamnet sa učí rýchlo, vie recitovať namemorované, ale myseľ si pri učení nevie udržať.

Keď na oblohe začviriká vták, zadrhne sa v reči, ani čo by zásahom nebies ohluchol a onemel. Keď kútikom oka zachytí niekoho vchádzať do miestnosti, odtrhne sa od toho, čo práve robí – či už je, číta, alebo píše domácu úlohu – a nespúšťa z prichádzajúceho pohľad, akoby niesol dajakú dôležitú správu práve preňho. Nutká ho prekĺznuť popri hraniciach skutočného, hmatateľného sveta naokolo a vstúpiť inam. Telom sedí v izbe, ale hlavou je inde, niekým iným, v končinách známych iba jemu. Prebuď sa, chlapče, skríkne stará mama, lúskajúc naňho prstami. Vráť sa, zasykne staršia sestra Susanna a počastuje ho frčkou do ucha. Dávaj pozor, zhúkne naňho učiteľ. Kde si zasa bol? Zašepká mu Judith, keď sa konečne vráti do tohto sveta, keď príde k sebe, keď sa rozhladne a uvidí, že je späť, doma, pri stole, naokolo rodina a mama naňho s miernym úsmevom upiera pohľad, akoby presne vedela, kde bol.

A rovnako aj teraz, keď vchádza do zakázaného priestoru rukavičkárskej dielne, vytratilo sa mu, čo má urobiť. Odpútal sa od ukotvenia, od vedomia, že Judith ochorela a treba, aby sa o ňu niekto postaral, že je práve na ňom vyhladať mamu alebo starú mamu, či niekoho iného, kto už bude vedieť, čo robiť.

Zo štangle visia kože. Hamnet sa už dosť vyzná, vie, že tá hrdzavočervená flakatá je jelenia, tá jemnučká a poddajná kozľacia, menšie kožušky patria veвериčkám, tá hrubá a ježatá je diviacia. Keď podíde bližšie, kože na závesoch zašelestia a pohýbu sa, ako keby v nich ešte ostával život, len kúsok života, toľko, aby ho počuli prichádzať. Vytrčí prst a dotkne sa kozej kože. Je záhadne hebká ako vodná tráva, ktorá sa mu obtiera o nohy, keď sa v horúce dni zájde okúpať. Koža sa zľahka hojda, nohy rozovreté, vystreté ako v letku, ako vták alebo príznak.

Chlapec sa obráti a obzerá si dve stoličky pri pracovnom stole – jednu potiahnutú kožou, vyhladenou nohavicami starého otca, a druhú

tvrdú, drevenú pre Neda, učňa. Pohľadom zablúdi na náradie visiace na hákoch na stene nad pracovným stolom. Vie, čo sa z toho používa na rezanie, čo na napínanie, čo na pripínanie a stehovanie. Zbadá, že užší z napínacích rámov na rukavice – ženské – nie je na svojom mieste, ostal na stole, tam, kde pracuje Ned so sklonenou hlavou, nahrbenými plecami a hybkými, usilovnými prstami. Hamnet vie, že stačí málo, aby sa starý otec na Neda rozkričal, a občas ešte niečo horšie, preto napínací rám vezme, poťažká jeho teplú drevenú farchu a zavesí ho na hák.

Chystá sa potiahnuť zásuvku, v ktorej sú kotúľky s niťami a škatule s gombíkmi – opatrne, opatrne, vie, že zásuvka zaškrípe –, keď mu doľahne do uší akýsi tichý škrabot či šuchotanie.

Hamnet bleskurýchlo vystrelí von, preženie sa po chodbe na dvor. Spomenie si na svoju povinnosť. Čo to robí – obsmrda v dielni? Sestra je chorá – má niekoho vyhľadať, aby jej pomohol.

Otvára dvere, buch, buch, buch, jedny za druhými, kuchynský prístavok, varňa piva, práčovňa. Všade prázdno, vnútri tma a chlad. Znova volá, tentoraz zachrípnutejšie, v hrdle ho už škriabe od tolkeho volania. Oprie sa o stenu kuchynského prístavku, kopne do orechovej škrupiny, až skackavo odletí cez dvor. Je dočista zmätený, že je takto sám. Nieko by tu mal byť, nieko tu vždy je. Kde sú? Čo má robiť? Ako to, že sú všetci preč? Ako je možné, že mama a stará mama nie sú doma ako vždy a zakaždým, prečo nedvíhajú poklop na peci, nemiešajú v hrnci na ohni? Stojí na dvore, pozerá okolo seba, na dvere do chodby, na dvere do varne, na dvere ich bývania. Kam má ísť? Koho volať na pomoc? Kde sú všetci?

Každý život má svoj stržeň, svoju os, svoj stredobod, z ktorého všetko prýšti a do ktorého sa všetko navracia. Táto chvíľa, to je neprítomná mama – chlapec, prázdny dom, opustený dvor, nevypočuté volanie. A on, stojí tu za domom a volá na tých, čo ho kýmli, prebaľovali, pohojdávaním uspávali, držali za rúčku pri prvých krokoch, učili jesť lyžičkou, fúkať do polievky, kým sa pustí do jedenia, dávať pozor pri prechádzaní cez ulicu, nechať spiaceho psa ležať, vypláchnuť pohár pred pitím, nepribližovať sa k hľbokej vode.

Toto si ona ponesie hlboko v sebe, ponesie si to do konca svojich dní.

Hamnet škrabká topánkami po štrku na dvore. Vidí, čo zostalo z hry, ktorú sa s Judith nedlho predtým hrali – dlhé špagáty priviazané k bo-

rovicovým šiškám, ktoré poťahovali a predhadzovali mačiatkam. Tým malým tvorom s tvármi ako fialky a mäkkými vankúšikmi pod labkami. Stará mačka sa utiahla do suda v komore, kde ich priviedla na svet a týžдне ukrývala. Hamnetova stará mama po mládatách kdekade snorila, chcela ich všetky utopiť, ako obyčajne, ale mačka jej to prekazila, držala svoje maličké potajme, v bezpečí, a teraz sú už podrastené, obidve, pobiehajú sem a tam, lezú na vrecia, naháňajú pierka, útržky vlny a zatúlané lístie. Judith sa od nich nevie na dlhšie odlúčiť. Zvyčajne má jedno vo vrecku zástery, zradnú vypuklinu prezrádzajú dve špicaté ušky, a stará mama ju okrikuje a vyhráža sa džberom s dažďovou vodou. Hamnetova mama ich však pošepky upokojuje, že mačence sú už priveľké na utopenie. „Už ich nemôže utopiť,“ uisťuje ich, keď sú sami, stierajúc z Judithinej zdesenej tváre slzy. „Nemala by na to žalúdok – metali by sa, vieš, bojovali by.“

Hamnet sa primotá k osihoteným šiškám, ich špagáty sa ťahajú po udupanej hline dvora. Mačiatka nikde nevidieť. Špičkou topánky drgne do jednej šišky a tá sa od neho kyvotavo odkotúľa.

Zadáva sa dohora na domy, na mnohé obloky toho veľkého a na tmavý vchod toho svojho. Inokedy sa s Judith tešia, keď sa ocitnú sami. V takej chvíli by ju nahováral, aby s ním vyliezla na strechu kuchynského prístavku, odkiaľ dočiahnu na konáre slivky prevísajúce cez susedov múr. Konáre sú obťažkané, obsypané slivkami, ich červenozlaté kožky idú puknúť, také sú zrelé. Videl ich z horného obloka domu starých. Keby bol deň ako každý iný, podvihol by Judith na strechu, aby si naplnila vrecká nakradnutými slivkami, nech by sa čo ako priečila a trápila výčitkami svedomia. Nerada sa dopúšťa niečoho nepočestného či zakázaného, taká je nevinnučká, ale väčšinou stačí zopár Hamnetových slov a dá sa presvedčiť.

Ibaže dnes, keď sa hrali s mačiatkami, ktoré unikli predčasnému skonu, sťažovala sa, že ju bolí hlava a páli v hrdle, že ju premkýna chlad a vzápätí horúčosť, a šla si domov ľahnúť.

Hamnet sa vracia dverami do hlavného domu a vykročí po chodbe. Chce vyjsť na ulicu a vtom čosi začuje. Akési klopnutie či pohyb, tichý zvuk, no celkom určite pochádza od človeka.

„Hej!“ zavolá. Čaká. Nič. Dolieha k nemu ticho z jedálne a zo salónu za ňou. „Kto je tam?“

Na chvíľu, iba na okamih, mu vyvstane pred očami predstava, že by